38- KITÂBU'L-HAVÂLÂT
1- Bâb: Havale(Nin Hükmünü Beyân} Vf Muhîlin Havale Hususunda Dönüp Dönemeyecegi Hakkindadir
2- Bâb: Bir Zengine Havale Ettigi Zaman Onun Için Reddetmek Yoktur
3- Bâb: Bîr Kimse. Ölünün Borcunu Bir Adama Havale Ederse Bu Fiil Caiz Olur

Rahman ve Rahim olan Allah 'in ismiyle

38- KITÂBU'L-HAVÂLÂT

(Havaleler Kitabi) [1]

1- Bâb: Havale(Nin Hükmünü Beyân} Vf Muhîlin Havale Hususunda Dönüp Dönemeyecegi Hakkindadir [2]

Hasen Basrî ile Katâde: Muhîl, muhâlun aleyh zengin iken ona borç ihalesi yapmis ise, bu havale caizdir, demisler [3] Ibn Abbâs: Iki ortak çikis yarisi yaparlar yani borçlunun malini rizâ ile bölüsürler), mîrâs sahihleri de çikisirlar. Su ayn'i alir, su da borcu alir; bu ikiden birinin aldigi sey helak olursa (rizâ ile bölüstükleri için) arkadasina dönmez, demistir [4].

1-.....Ebû Hureyre(R)'den: Rasûluilah (S): "Zengin kisinin borcunu ödemeyi uzatmasi bir zulümdür. Sizin birinizin isteginin ödenmesi) bir zengine havale edildiginde (havaleyi kabul ile ona) müracaat etsin" buyurdu [5].

2- Bâb: Bir Zengine Havale Ettigi Zaman Onun Için Reddetmek Yoktur [6]

2-.....Ebû Hureyer(R)'den: Peygamber (S): "Zengin kisinin borcunu Ödemeyi uzatmasi bir zulümdür. Kim bir zengine tâbi' kili-nirsa, artik o, ona ittibâ' etsin" buyurdu [7].

3- Bâb: Bîr Kimse. Ölünün Borcunu Bir Adama Havale Ederse Bu Fiil Caiz Olur [8]

3-.....Selâmetu'bnu'l-Ekva'(R) söyle demistir: Biz Peygamber'in yaninda oturuyorduk. Bir cenaze getirildi. Cenaze sâhibleri:
— (Yâ Rasûlallah), cenaze üzerine namaz kildir, dediler. Peygamber:
— "Ölünün üzerinde bir borç var midir?" diye sordu. Onlar:
— Hayir, diye cevâb verdiler.
Bunun üzerine Peygamber cenaze namazini kildirdi. (Bir zaman sonra baska bir cenaze getirilmisti.

Bu defa da cenaze sâhibleri: Yâ Rasûlallah, cenaze üzerine namaz kildir, dediler. Rasûlullah:
— "Ölünün üzerinde borç var mi?" diye sordu. Cevaben:
— Evet, denildi. Rasûlullah:
— "Birsey birakti mi?" dedi. Onlar:
— Üç dînar birakti, dediler.
Rasûlullah bunun üzerine namazi kildirdi. Sonra üçüncü bir cenaze getirildi de:
— (Yâ Rasûlallah), cenaze üzerine namaz kildir, dediler. Rasûlullah bu kerre de:
— "Ölü dünyalik birsey birakti mi?" diye sordu. Onlar:
— Hayir, diye cevâb verdiler. Rasûlullah:
— "Ölünün üzerinde borç var mi?" diye sordu. Onlar:
— Üç dînâr (borç vardir), dediler. Rasûlullah:
— "Sahibinize siz namaz kiliniz?" buyurdu. Ebû Katâde:
— Yâ Rasûlallah, cenaze üzerine namazi kildir, onun borcu benim üzerime(vâcib)dir, dedi.
(Böylece borcu ödemeyi tekeffül edince) Rasûlullah bu cenaze üzerine de namaz kildirdi [9].

---

[1] Buhârî nüshalarinda "Kitâb" basliginda ayriliklar vardir. Bâzilarinda, müfret bâzilarinda cemi' sîgâsiyledir. Bâzisinda "Kitâb" lâfzi var, bâzisinda yoktur. Bâzilarinda Besmele, unvânden evvel, bâzisinda sonradir.

[2] Yânî muhâlun lehin rnuhîle havale hususunda dönüsü sahîh midir?
Havale, Tahavviil'den türemis bir kelime olup intikaal ma'nâsinadir. Seriat örfünde havâie, borcu muhîlin zimmetinden muhâlun aieyh'in zimmetine nakl ve tahvil etmektir (Seyyid Serif, et-Ta'rîfât)
Havâle'nin alti rüknü vardir: Muhîl. Muhtâl, Muhâlun aleyh, Muhîl üzerinde Muhtâle âid borç, Muhâlun aleyh üzerinde Muhfle âid borç ve sî°a.
Muhîl: Havale eden kimsedir ki., borçlu olandir.
Muhâlun leh: Dâin, yânî borç veren kimse.
(Muhâlun aleyh: Kendi adina gelen havaleyi kabul eden. fuhâlun bih: Havale olunan maldir.
Muhtâl: Havaleyi kabul eden alacakli.
Havale taraflarin nzâsiyle gerçeklesen bir akiddir. Fikihda birçok hükümleri ve tafsilleri varair.
Buhârî havale mes'elesinde görüs ayriliklari bulundugu Için hükmü kesin söylemedi. Ihtilâf sudur: Havale, bazilarinca lâzim bir akiddir, bazilarinca caiz bir akiddir. Lâzim akiddir diyen, havalede dönüs yapamaz. Caiz akiddir diyen için dönme hakki vardir (Aynî).

[3] Bu ta'lîkI Ibn Ebî Seybe senediyle rivayet etmistir.
Bu iki imâma göre zengin bir kimseye zenginlik hâlinde borç havale edilmis ise, bu havale caizdir. Ve bu akd, lâzim bir akiddir. Muhâlun leh, muhâlun aleyh'ten borcu alamazsa muhîle dönme hakki yoktur demek oluyor. Havale zamaninda muhâlun aleyh iflâs etmis ise, esasen bu yolda havale sahîh olmadigindan, bu iki imâma göre de muhâlun leh'in muhîle dönme hakki vardir.

[4] Ibn Abbâs'in bu sözünün ma'nâsini Ibn Ebî Seybe senediyle rivayet etmistir.
et-Tahâruc; tefâul vezninde çikismak ma'nâsinadir ki, murâd, ortaklarin bâzisi hâne ve bâzisi arazî Üzere, kezâlik vârislerin kimi nakidler ve kimi esyalar üzere sulh ve kabz ile çikismaktir. Fikih kitâblarinda, husûsan Hidâye'ât mahsûs bir fasl ile birçok hükümleri serh edilmistir. "Tahârucla taksîm ettiler" denilir. O, ortaklarin bâzisi ev, bâzisinin arazî almasidir (Kaamûs Ter.}.
Murâd, üzerinde borç bulunan kimse, iflâs etmesi yâhud ölmesi yâhud bey-yine bulunmamasi sebebiyle yemîn edip inkâr etmesi hallerinin hepsinde, borca razi olan kimse için dönme hakki yoktur, demektir. Buhârî, havaleyi buna katmistir (Ibn Hacer)

[5] Hadîsin havale konusuna delîl için sevk sebebi "Biriniz bir zengine havâie edildiginde bunu kabul edip muhâlun aleyhe müracaat etsin" fikrasidir. Bu fikrada havalenin kabul edilmesi emir buyurulmustur. Dâvûd ez-Zâhirî bu emri vucûba hamletmistir. Hanefî fikhinda havaleye daha genis bir zemin tahsis edilmistir.

[6] Bu, el-Firabrî'nin Buhârî'deii naklettigi nüshada vaki'dir. Ibn Hacer'in nüshasinda bu basligin önünde "Ölü, borcunu bir kimseye havale ederse caiz olur" fikrasi vardir. Bu, Ebû Zerr nüshasinda böyle sabittir. Aynî'nin nüshasinda bu fikra bundan sonra gelen ayri bir bâb basligidir.

[7] Hadîs az bir lâfiz farkiyle, bir önce geçen hadîstir. Bâb basligina delâleti açiktir.

[8] Ibn Battal: Buhârî havale ile baslik yapti,sonra da bunun altinda hadîs daman (yânî kefalet) hakkinda oldugu hâlde, Seleme hadîsini getirdi. Çünkü havale ile kefalet birbirine pek yakin iki akiddir, dedi. Ebû Sevr de, kefaletle havalenin her ikisi de bir zimmeti diger bir zimmete nakilden ibaret oldugu için, ikisi bir sirada olur, dedi.
Bu hadîsteki daman, ölünün zimmetindeki borcu kefilin zimmetine nakilden ibarettir. Bunun için bu daman (yânî kefalet) havale gibi olmustur (Ibn Ha-cer, Aynî)

[9] Hadîsin basliga delîlligi, Ebû Katâde'nin ölünün borcunu kendi üzerine alisi sözünde apaçiktir.